

Magazine nummer 1, juni 2020

WASJIKWA

Welkom in Ons huis

Een nieuw begin...

Cassipora

Onze tips: Film & Boek

Bijzonder interview

Een Arowakse mythe

VOORAF

Wasjikwa betekent 'Ons huis' in het Lokono, taal van de inheemse stam der Arowakken van Suriname. We komen samen in ons huis om onze cultuur te delen, beleven, (her)waarderen en door te geven.

Het thema van ons eerste nummer is de ontstaansgeschiedenis van Wasjikwa.. Wij introduceren ook vaste items van ons magazine, zoals een Bijzonder interview met een markant (inheemse) persoon, een Arowakse mythe en tips op het gebied van films en boeken met onderwerpen die de inheemse cultuur raken.. Wij wensen u veel leesplezier toe en zien uw reacties graag tegemoet!!

ACTIVITEITEN 2020

Bijeenkomsten Huis van de Wijk
De Tagerijn, Balbaastraat 18,
1057 TW Amsterdam van 14-17u
Eigen bijdrage: EUR5,-

Woensdag 30 september
Woensdag 28 oktober
Woensdag 25 november

Thema bijeenkomsten

Zaterdag 20 juni Bosbad
Zondag 9 augustus Dag vd Inheemsen
December Kerstviering

Zie ook onze facebookpagina onder
Evenementen

COLOFON

REDACTIE: Martha Sabajo,
Leander Vermaning

Met dank aan: Ryan Blanca, Zilla
Galgren, Konrad Rybka

CONTACT:
E: wasjikwa@gmail.com
T: 06-45575788

Hoe is Wasjikwa ontstaan?

door Leander Vermaning

Een persoonlijke geschiedenis

Wasjikwa is officieel gestart in januari 2020 met haar activiteiten. Dit heeft een bijzondere voorgeschiedenis en dat wil ik graag op deze manier met u delen. Ik ben geboren in het gezin van Martha Sabajo, Willem Vermaning en zus Elvira. Amsterdam is mijn geboorteplaats en ik ben opgegroeid in de Dapperbuurt, een gezellige volksbuurt. Daar heb ik een gelukkige jeugd gehad. Mijn moeder is een echte familiemens en wij zijn dan ook vaak naar Suriname gereist om oma Emelina Jubithana te bezoeken op Hollandse Kamp, een Arowaks dorp gelegen naast het vliegveld van Zanderij (nu Johan Pengel luchthaven). Op deze plek heb ik mijn inheemse roots leren kennen. Mijn oma bakte cassavebrood, ik keek toe, dronk kasiri, lag te bungelen in een hangmat. Ik zag een tapijtslang, de gevolgen van een bijensteek, dorpshonden en heldere sterrenhemels. Ik at wild en vis met peperwater en baadde iedere ochtend in de koude, donkerbruine kreek. Ik voelde mij thuis.

Inheemse organisaties

In 1990 rond mijn 15e jaar sloot ik mij aan bij de vereniging van mijn oom Albert Sabajo, Sociaal Culturele Vereniging Ikyoshie 't Lichtpuntje'. Daar leerde ik Arowakse liedjes zingen waaronder 'seme seme' (over lekkere vis) en 'bi doma ki' (over liefdesverdriet) en kwam geregeld samen met andere Arowakse familieleden en vrienden in Haarlem. Ik heb enkele zinnen Arowaks geleerd 'Hama bethatjika?' en hield mij bezig met feestjes organiseren en een modeshow, met als knallend slotstuk een inheemse bruid & bruidegom. Sinds die tijd ben ik actief bezig geweest met de inheemse cultuur uit Suriname.

In 2000 zijn mijn partner Ryan Blanca (zie verder zijn artikel) en ik gestart met de stichting Détsjing 'Ik weet' met als doel kennis over de inheemsen van Suriname te verzamelen en te delen, bijvoorbeeld via de site www.inheemsen.com. en door boeken te verzamelen met inheemse onderwerpen. We hebben samen foto- en filmreportages gemaakt over Dag van de Inheemsen in Nederland, samburamuziek en het natuurreserveat Wanekreek in het Marowijnegebied in Suriname. Tegelijkertijd hielden wij ons ook bezig met de verkoop van inheemse handicraft uit Zuid-Amerika op festivals en tot 2004 in ons eigen winkeltje ARA 'Amerindian Art' in Amsterdam. Onze verkoop was een geweldige ervaring; we hebben gereisd door het land van Tilburg, Haarlem, Rotterdam naar België zelfs. We hebben producten verkocht uit Suriname, Brazilië, Uruguay, en Brits-Guyana.

Hollandse Kamp, Suriname

Muziekgroep Ikyoshie

Logo Détsjing

Logo ARA

Amerindian Art

Suriname

In 2006 ben ik geëmigreerd naar Suriname om daar samen met Ryan een bestaan op te bouwen, dat was een droom van ons. Daar net aangekomen heb in mijn eerste jaar deelgenomen aan de organisatie van de Viering van de Dag der Inheemsen in de Palmentuin - dat was om nooit meer te vergeten! Ik zag de mooiste geklede vrouwen en mannen rondlopen in hun klederdracht, daar voelde ik mij weer thuis tussen mijn eigen mensen. De daaropvolgende jaren volgden mijn kinderen, ik had het heel druk met mijn gezin en huishouden en onze eigen onderneming, een bedrijf gespecialiseerd in bos- en tuinbouwmachines. In 2015 ben ik weer teruggekeerd door de economische omstandigheden in Suriname en in Nederland heb ik mij weer gesettled samen met mijn gezin, intussen een zakvol ervaringen rijker. Ik voel nu twee werelden in mij; mijn moeder- en vaderland. Een waardevolle bron waar ik uit put voor een nieuw initiatief.

Ikyoshie

De directe aanleiding voor Wasjikwa waren een tweetal recente gebeurtenissen.

In 1986 heeft Albert Sabajo de vereniging Ikyoshie opgericht, omdat het zijn grote droom was om de Arowakken in Nederland bijeen te brengen, samen de cultuur te beleven en meer bekendheid te geven aan de Arowakse cultuur in Nederland.

Helaas is Albert overleden op 11 september 2018, nadat hij zich 31 jaar heeft ingezet om de Arowakse cultuur voor het voetlicht te brengen. Om zijn nalatenschap te eren, heeft zijn familie een herdenkingsbijeenkomst georganiseerd op 21 september 2019. Dit vond plaats in het Volkenkundig Museum in Leiden, de plek waar in het depot Arowakse voorwerpen liggen van Ikyoshie. Albert heeft deze verzameling en persoonlijke interviews geschonken aan het Museum met als doel het culturele erfgoed van de Arowakken in bewaring te geven en niet verloren te laten gaan.

Inheemsen in de Nieuwe Kerk

Daarna volgde de Grote Suriname Tentoonstelling in de Nieuwe Kerk in oktober 2019. Deze hebben mijn moeder en ik samen bezocht, omdat wij heel benieuwd waren naar het inheemse gedeelte. Tot onze grote vreugde zagen wij in de vitrinekast klederdracht liggen van Ikyoshie! Dat gaf ons veel inspiratie en vervulde ons met trots. Trots op onze familie en onze waardevolle cultuur!

Wij hebben toen besloten om een doorgeefluik te starten voor de Arowakse kennis. *Wasjikwa was geboren!*

Dag der Inheemsen, Palmentuin, Paramaribo Suriname

Albert Sabajo

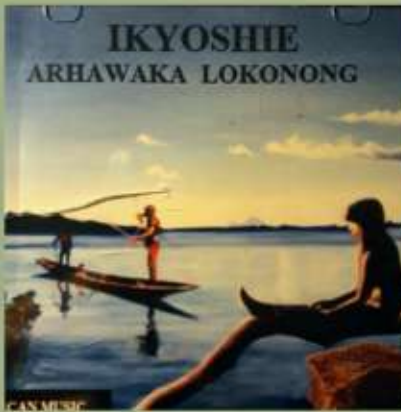
Herdenking A. Sabajo in Leiden

Grote Suriname Tentoonstelling

workshops

Muziekcd Ikyoshie

wasjikwa@gmail.com

Hoe komen wij samen?

Wasjikwa wil graag een nieuwe plek creëren waar belangstellenden voor de inheemse cultuur kunnen samenkomen. Hiervoor organiseren wij de laatste woensdag van de maand een middag in het Huis van de Wijk De Tagerijn. Dit is een openbare plek waar buurtbewoners hun eigen activiteiten mogen ontplooiën en waar samenwerking tussen organisaties wordt gestimuleerd.

In januari tijdens onze eerste bijeenkomst zijn we gestart met workshops voor zang van Arowakse liederen en je eigen schouderdoek maken. Voor de schouderdoek krijgen wij les van Carla Sabajo.

Naast deze vaste workshops voor 2020/2021 hebben wij thema activiteiten gepland. Tijdens onze bijeenkomst in maart stond een film geprogrammeerd: "El abrazo de la Serpiente" (Embrace of the Serpent). Helaas door de maatregelen vanwege het coronavirus, waren wij genoodzaakt om dit te annuleren. We willen deze film alsnog vertonen op een ander geschikt moment. Wij komen voor zover wij nu hebben gepland weer samen op **woensdag 30 september**.

In augustus vieren de Inheemse Volken de Dag van de Inheemsen, daarvoor willen wij graag samenwerken met andere Surinaamse inheemse organisaties. Het zal dit jaar op een aangepaste manier gevierd moeten worden gezien de huidige omstandigheden.

Wasjikwa zet zich ook in om activiteiten organiseren als wandelingen in de natuur en bezoeken aan speciale exposities en plekken in Nederland. Data hiervoor worden bekend gemaakt in ons tijdschrift en op onze facebookpagina Wasjikwa.

Magazine ←

Dit magazine geeft Wasjikwa uit om nog meer mensen te kunnen bereiken, ook zij die niet kunnen deelnemen aan onze activiteiten. Via deze weg willen wij u informeren over onze organisatie en over wat er nog meer gebeurt binnen de inheemse gemeenschap in Nederland en in Suriname.

Tenslotte een oproep aan iedereen die zijn bijdrage wilt leveren aan ons magazine. Wilt u iets mededelen, een verhaal vertellen, fotos delen of een vraag stellen? Dan kunt u mailen naar wasjikwa@gmail.com. Op dit moment hebben wij geen financiële middelen, indien u tips heeft of een financiële bijdrage wilt doen, kunt u contact opnemen met de redactie. Alvast bedankt!

CASSIPORA

Deel 1

Cassipora of Kashipuri, dorp in district Para ligt aan de Cassipora kreek, een zijtak van de Surinamerivier.

In een artikel in De West uit september 1949 staat het reisverslag naar dit inheems dorp van de waarnemend Gouverneur Mr. M. de Niet, vergezeld van D.C. Currie, en andere genodigden over de vermoeiende reis naar Cassipora.

'Via een glibberige pad en een smoorhete savanne werd het dorp bereikt.(...) In het midden staan een R.K. kerkje en een school en op kortere en langere afstand van deze gebouwen de eenvoudige kampen der bewoners'

Helaas voor deze hoge heren was hun komst niet aangekondigd en werden zij ontvangen door één oude heer, de overige mannen waren in het bos bezig met het uitslepen van houtblokken.

Bron: Google Maps & Youtube (Cassipora)

Bron: Delpher.nl

Op de valreep kwam toch de oud-kapitein van het dorp Jacques Sabajo. Hij deelde mee dat hij en zijn oom Kilian Sabajo op 27 september 1909 het dorp Cassipora hebben gesticht. Zij waren afkomstig van Powakka.

'De Arowakken van Cassipora hebben dezelfde moeilijkheden als de Indianen van andere dorpen. Zij kappen geregeld hout, dat niet regelmatig wordt afgenomen door de opkopers. Hun kostgronden worden geteisterd door mieren. De kleine Arowakken lijden praktisch zonder uitzondering aan trachoom (onsteking bindvlies v.h. oog, deze ziekte komt veelvuldig voor in arme delen van de wereld en hangt samen met gebrekkige hygiëne). Zo zou men door kunnen gaan.'

Deze onderwerpen werden o.a. besproken met de heer Sabajo, terwijl het gevolg terugliep over het pad naar hun vaartuig. Deze tocht hing destijds samen met een nieuw beleid van het koloniaal bestuur, waarbij zij zich meer het lot der Indianen wilden aantrekken en gegevens over deze bevolkingsgroep zouden gaan verzamelen.

Bron: Facebook R.K. Bisdom Paramaribo

Bron: Universiteit Leiden, digital collections; KITL A643

CASSIPORA

Jodensavanne, ca. 1830

Onder Engels bewind vestigden zich rond 1650 de eerste joden bij **Cassipora** kreek, een belangrijke handelsroute door zijn ligging aan de Surinamerivier. Rond 1665 volgden meer joden uit Cayenne die een vergevorderde kennis over de suikercultuur meebrachten. Uit 1691 bestaat het oudst bekende grondbrief voor een stuk grond hectares groot tot gebruik van een synagoge, begraafplaats en erven voor behuizing. Vanaf hun vestiging tot het begin van de 18e eeuw, floreerde de Jodensavanne.

Rond 1694 waren er 40 suikerplantages, 92 portugees-joodse families en 10 Duits-joodse families en tevens circa 9000 slaven. De Jodensavanne was in deze tijd de meest welvarende nederzetting van de hele kolonie. In 1712 kwamen de Joodse planters in economische problemen door toedoen van de Franse invasie o.l.v. admiraal Cassard, hij eiste een zodanige losgeld om zijn mannen tegen te houden om de joodse plantages te plunderen, dit kwamen zij niet meer te boven. Daarnaast speelden plagen, de Europese economische crisis en anti-semitisme hun parten. De joden konden hierdoor niet langer gemakkelijk kapitaal lenen en verloren hun plantages doordat zij niet meer konden voldoen aan hun betalingsverplichtingen. In 1832 legde een grote brand haast alle woningen in Jodensavanne in as en daarna was het een verlaten plek geworden.

Bron: Facebook: Inauguratie dorpshoofd Muriël Fernandes, april 2012

CASSIPORA

Deel 2

WEST-INDIË.
EEN AFWAKEL INDIËSCHEM.

Lithograaf: Heemskerck van Beest, Jacob Eduard van
Tekenaar: Voorduyn, G.W.C.
Vervaardigingsjaar: 1860-1862
Periode: 1860-1862
Collectie: Suriname in kaart gebracht
Instelling: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam
Bron: UBM: 960 D 22 pl. 7 (Lithografie), Surinamica, Universiteit van Amsterdam,

G.W.C. Voorduyn schrijft in zijn inleiding van de uitgave 'Gezigten uit Neerland's West-Indië', over zijn 6-jarig verblijf in West-Indië en de Nederlandse bezittingen aldaar. Bij elke tekening die Voorduyn heeft gemaakt, geeft hij een korte plaatsbeschrijving en historische herinneringen.

'De voornaamste nederzettingen hadden aan de rivier de Suriname plaats. Reeds in 1630 zouden de Engelschen, omstreeks vijf mijlen opwaarts, waar nu de plantaadje Waterland ligt, het fort Thorarica hebben gesticht, en, omstreeks 1640, bij een Indiaansch dorp, ter plaatse waar nu de stad Paramaribo is gelegen, door de Franschen, destijds uit Cayenne verdreven, eene sterk te zijn aangelegd, thans het fort Zeelandia.'

Bijchrift bij Plaat VII (citaat)

...Wij sloegen, halverwege Diligence, de Cassipoere-kreek in...Onder het opvaren merkten wij hier en daar, tegen zware boomstammen, kleine afdakjes op van gekapt hout of bamboes gemaakt en met pina-bladeren gedekt; het waren tijdelijk opgeslagen beschuttingen der Indianen bij hunne jagt- of vischtogten. Te midden van het groen, tusschen de afhangende slingerplanten, leverden zij een schilderachtig gezigt op...Weldra hadden wij tusschen eene menigte paden te kiezen, die allen naar afzonderlijke kleine kampen of hutten geleidden. Veelal wonen de Indianen in familiën in zulke kleinere kampen bijeen, en eene stam bedekt op die wijze vaak eene groote uitgestrektheid gronds. Onderweg zagen wij eene hertenva, een lang riet of buigzame tak als eenen hoepel gebogen en daaraan een slingerplant bevestigd, en in dier voege opgesteld, dat bij de minste aanraking van een in den strik geplaatst geliefkoosd voedsel, het dier in den strik wordt gevangen.

Na omstreeks een half uur gegaan te zijn door eene zandvlakte, waar het riet boven onze hoofden uitstak, bereikten wij eenen der kampen, bestaande uit vijf hutten; **op de plaat hebben wij het voorgesteld.**

Wij verwonderden ons over de netheid, waarmede die hutten waren gebouwd. Zij bestonden uit een dak, gedekt met pina- of palm-bladen, met de meeste gelijkmatigheid gevlochten. Dit afdak rustte op een negental palen of boomstammen; de overigen waren van alle zijden open. Alles wat tot het geraamte der hutten behoorde, was met bewonderenswaardige netheid ineengesloten en door slingerplanten verbonden; geen spijker was er aan te bekennen. Het houtwerk was rood beschilderd met coesoewee of orleans, eene verwstof, die onder den naam van Arnatto of Roucou in den handel voorkomt. De bewoners zelve waren even zoo beschilderd ter afwering van den zonnegloed en de muskieten. Het trok onze opmerkzaamheid, hoe de natuur in alles deze natuurmenschen te hulp komt. Alles wat zij tot hun gebruik behoeven, vindt zijnen oorsprong in de ontelbare soorten van gewassen en boomen, die zoo weelderig rondom hen in het wild groeijen. De slingerplanten (lianen) en de boomvezels geven hun bindtouw en de stof waaruit hunne hangmatten vlechten, en de lijnen waaraan deze hangen: het boschkatoen levert hun de stof voor hunne kleederen, zoo weinige die zijn - de kalabas hunne schotels, veldflesschen en kruidhorens - eene soort van biezen de stof waaruit zij het fijnste vlechtwerk, dames werkmandjes, eigaren-kokers, en andere snuisterijen vervaardigen, die zij gaarne aan de bezoekers verkoopen, - terwijl hunne kleuren uit de bladeren of vruchten of andere voortbrengselen van het plantenrijk afkomstig zijn. Het houtwerk was rood beschilderd met coesoewee of orleans, eene verwstof, die onder den naam van Arnatto of Roucou in den handel voorkomt. De bewoners zelve waren even zoo beschilderd ter afwering van den zonnegloed en de muskieten. Het trok onze opmerkzaamheid, hoe de natuur in alles deze natuurmenschen te hulp komt.

Alles wat zij tot hun gebruik behoeven, vindt zijnen oorsprong in de ontelbare soorten van gewassen en boomen, die zoo weelderig rondom hen in het wild groeijen. De slingerplanten (lianen) en de boomvezels geven hun bindtouw en de stof waaruit hunne hangmatten vlechten, en de lijnen waaraan deze hangen: het boschkatoen levert hun de stof voor hunne kleederen, zoo weinige die zijn - de kalabas hunne schotels, veldflesschen en kruidhorens - eene soort van biezen de stof waaruit zij het fijnste vlechtwerk, dames werkmandjes, eigaren-kokers, en andere snuisterijen vervaardigen, die zij gaarne aan de bezoekers verkoopen, - terwijl hunne kleuren uit de bladeren of vruchten of andere voortbrengselen van het plantenrijk afkomstig zijn.

De rijkdom der natuur, die hen overal en altijd doet vinden wat zij behoeven, is welligt eene der oorzaken van hunne gedurige verplaatsingen. Sterft er een in het kamp, het wordt opgebroken...In de Kolonie bestaan drie stammen Indianen: de Caraïben,...- de Warauw's of Guarano's,...- eindelijk de Arowakka's, wier kamp wij bezochten....De bewoners die wij in het kamp aantroffen, hadden alleen de hoeken van den mond en de uiteinden van de wenkbrauwen met blaauwachtig gekleurde krulletjes getatoueerd.

In de grootste hut, die van het hoofd van de familie, kochten wij eenige voorwerpen, onder anderen zeer kunstig gevlochte mandjes, eigarenkokers, enz. Wij zagen er een Piai of Piaij, een toovertoestel, door hen bij ziekten gebruikt ter bezwering der booze geesten. Het bestond uit eene rood beschilderde kalabas, waarin eenige steentjes, voorzien van een langen steel met papagaaijen-veeren bekleed, - een groote rammelaar. Hoezeer dit voorwerp alleen door hunne priesters mogt worden aangeraakt of gebruikt, werd het ons, als vreemdelingen, vergund het uit het omhulsel te nemen en het te beschouwen.

De leefwijze der Arowakka's is eenvoudig. Door jagt en vischvangst en het kweken van eenige weinige aardvruchten, voorzien zij in hun onderhoud. Hunne vrouwen zijn als dienstbaren den mannen onderdanig, zij dragen wat de man vischt of jaagt, bedienen hem terwijl hij eet; nimmer eten zij te zamen. Tusschen den man en de vrouw van het gezin waar wij vertoefden, scheen eene goede verstandhouding te bestaan; terwijl de man bezig was de laatste hand te leggen aan eenig door ons gekocht vlechtwerk, legde de vrouw zich in hare hangmat ter neder, en scheen met haar man een vrolijk gesprek (misschien wel ten onze koste) te houden.

De Arowakka's zijn zeer goede jagers; zij bedienen zich daarbij voornamelijk van bogen en pijlen, en slechts zeldzaam van geweer; zij bekruipen het wild om het te naderen, op geheel eigenaardige wijze, - bij de vischvangst bedienen zij zich meest van pijl en boog en van eene soort van uit biezen gevlochten fuiken.

Bron: Gezigten uit Neerland's Westindien, naar de natuur geteekend, en beschreven door G.W.C. Voorduin, luitenant ter zee, op steen gebragt door JHr J.E. van Heemskerck van Beest, oud luitenant ter zee, p. 6-7)

Site: Universiteit van Utrecht, Bijzondere Collecties

Jeugdherinnering aan Cassipora

Door Martha Sabajo

Ik ben in Cassipora geboren, diep in het oerwoud met veel natuur om mij heen. Als kind plukte ik graag wilde bloemen om ons kamp te versieren. Dit deed ik als het feest was, ook mijn ouders hielden van feesten. Ik ben grootgebracht met cassave, peperwater, vis en wild. Mijn vader was jager en viste graag en wij leefden ook van de landbouw. Ik herinner mij de grote kostgronden. Mijn vader kapte de bomen en verbouwde cassave, peper, ananas, passievrucht, suikerriet, zoete patat en verschillende soorten bananen voor zijn gezin. Mijn vader zei: "Mijn kinderen mogen geen lust hebben naar vruchten die andere mensen hebben." Daarom plantten mijn ouders vruchten. Er waren zoveel vruchten, dat mijn ouders de andere dorpingen uitnodigden om vruchten te komen halen. Het ging om suikerriet en zoete patat. Mijn vader zat vaak te glunderen als de mensen gretig werden. Hij waarschuwde de mensen dat de vruchten zwaar waren om naar huis te dragen, dus zij moesten gepast kappen en plukken. De kostgronden waren diep in het oerwoud, dus het was een flink stuk lopen terug naar huis. Mijn vader ging soms enkele dagen en nachten naar het bos om te jagen en vissen. Hij kwam nooit met lege handen thuis. Ik ben verwend met vers eten en zelfverbouwd fruit.

Mijn ouders maakten vaak grapjes met hun kinderen. Om de bananen te laten rijpen, werden die in de keuken 'hut' aan het plafond opgehangen en er waren een paar die je niet zomaar kunt plukken, dat wisten mijn ouders. Als kinderen keken wij elke dag of een banaan in een tros rijp was. Op een dag zagen wij één rijpe banaan. De oudste broer nam een lange stok om de rijpe banaan te plukken en toen gebeurde het: de hele tros viel op de grond. Verschrikt keken wij elkaar aan en vroegen ons af hoe we dit aan onze ouders moesten vertellen. Bij aankomst van

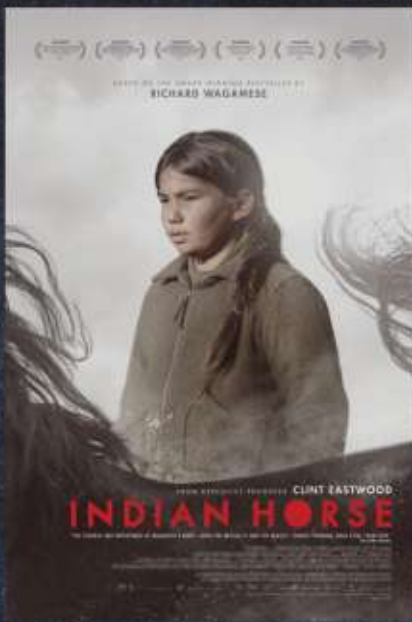
onze ouders hebben wij het opgebiecht. Tot onze verbazing waren zij niet boos. Mijn vader zei: "Deze banaan heet *barabararo hete*, dit betekent als je één banaan plukt, dan komen alle bananen los. Onze ouders hadden hierop gewacht.

In het dorp was er een schoolgebouw met één klaslokaal waar alle groepen van kleuter tot de zesde klas bijeen kwamen. Ik zat met mijn oudere broers en zus in hetzelfde lokaal. Jammer genoeg zag ik vaak hoe mijn broers en zus straf kregen in mijn bijzijn.

De vrijheid die ik in mijn geboorteplaats heb ervaren, heb ik niet meer gekregen. Daar was het vanzelfsprekend dat ik de natuur rook en erin speelde. Alles was mooi groen en het zand was wit waar ik graag op liep. Ik haalde altijd met mijn kodo (kruik) water uit een kleine kreek, die ik op de terugweg regelmatig liet vallen en dan met angst zonder water naar huis terugliep. De kodo is een natuurproduct, daarom zijn ze breekbaar.

De kerk was midden in het dorp en daar heb ik veel kerkdiensten meegemaakt, ook mijn heilige communie die zo bijzonder was. Alle kinderen kregen van mijn ouders mooie kleding. Ik kreeg een witte jurk, witte schoenen, sokken, sluijer met kroon erop en sieraden. Helaas had ik geen oorgaatjes en die bewuste ochtend van mijn communie wilde ik dolgraag mijn gouden oorbel dragen. In mijn herinnering heeft mijn zus geprobeerd tot bloedens toe een gaatje te boren. Helaas was dit niet gelukt omdat het te pijnlijk werd. Wel had ik er een ontsteking aan overgehouden en een nog steeds zichtbaar groter oorgat.

Volgende keer meer jeugdherinneringen...

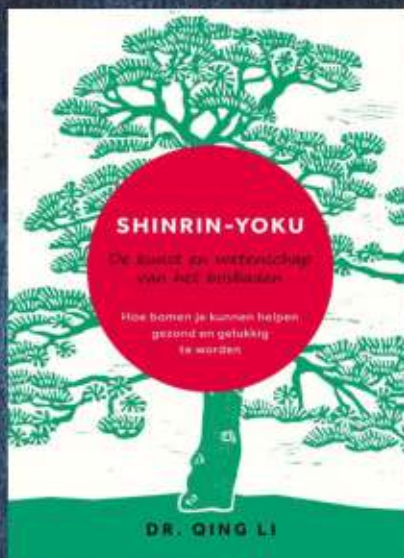

Onze tips

Film en Boek

1. Indian Horse

Ontario, in de jaren '50: de 7-jarige Saul Indian Horse wordt weggerukt uit zijn Ojibway familie, en komt terecht op één van de beruchtste katholieke internaten van Canada. In deze beklemmende omgeving, wordt Saul de vrijheid ontnomen om zijn moedertaal te spreken en om zijn inheemse cultuur te behouden.. Hij is getuige van misbruik door hen aan wie de zorg is toevertrouwd. Ondanks alles, vindt Saul redding in Canada's favoriete vrijetijdsbesteding: Hockey. Gefascineerd door het spel, leert Saul zichzelf om het spel te beheersen en ontwikkeld daarbij ook een unieke en zeldzame vaardigheid. Alsof hij ogen in zijn achterhoofd heeft en het spel doorziet zoals geen andere speler. Zijn talent haalt hem uit de ellende naar een plaatselijke club van Noord-Ontario, en uiteindelijk naar een profclub. Maar de kwelgeesten uit zijn jeugd blijven hem achtervolgen. Hij wordt gedwongen om zijn pijnlijke herinneringen onder ogen te zien. Door hulp van zijn voorouderlijke geloof en steun van zijn vrienden, ontvangt hij de compassie die nodig is om te kunnen helen. Indian Horse is een verhaal over overleving met op de voorgrond de ontombare ziel van het Noord-Amerikaanse inheemse volk geconfronteerd met agressieve assimilatiebeleid en racisme.

2. Shinrin-Yoku, de kunst en wetenschap van het bosbaden

Heeft u weleens gehoord van Shinrin-Yoku oftewel Bosbaden? Dit is een wetenschap overgewaaid uit Japan, waarbij je verbinding maakt met de natuur. Door tijd door te brengen tussen bomen en planten, kun je je bloeddruk verlagen, stress verlichten, meer energie krijgen en je immuunsysteem versterken.

Hier volgt een fragment uit het boek van Dr. Qing Li: "Shinrin is Japans voor 'bos' en yoku betekent 'bad'. Shinrin-yoku betekent dus baden in de bosatmosfeer, of het opnemen van het bos via onze zintuigen. Het is in de vrije natuur zijn, er verbinding mee maken via ons gezichtsvermogen, ons gehoor, ons smaakvermogen, ons reukvermogen en onze tastzin. Buiten kunnen we de bloemen ruiken, de frisse lucht proeven, naar de veranderende kleuren van de bomen kijken, de vogels horen zingen en de bries op onze huid voelen. En als we onze zintuigen openstellen, beginnen we verbinding te maken met de natuur."

3. De vlinderelfjes van Blakwatra

Dit boek van Gerard Maynard gaat over het 11-jarige inheemse meisje Tokoro, dat op Blakwatra een vlinderelf ontmoet. Tokoro mag mee naar het Toverbos, waar zij andere elfjes ontmoet, die als enige taak hebben het bos te beschermen. Het boek gaat over het cyclus van het leven en liefde voor de natuur, familie en medemens.

Wasjikwa organiseert op zaterdag 20 juni een bosbad i.s.m. The Forest Bathing Circle in de omgeving van Amsterdam. Het zal 3 uur duren van 10-13 uur. Indien u interesse heeft, dan kunt u zich opgeven bij de redactie: wasjikwa@gmail.com of via het evenement wat hiervoor is gemaakt op onze facebook-pagina. De kosten zijn EUR45,- Er is beperkt plek!

Bijzonder interview

Naam ZILLA GALGREN
Geboren 11 AUGUSTUS
1963 TE MOENGO,
DISTRICT MAROWIJNE

historiek.net

Tennisveld door roosjeverschoor.com

Het dorp Moengo werd aangelegd op een verlaten Aucanerdorp aan de Cotticarivier, ongeveer honderd mijlen verwijderd van Paramaribo.

Het dorp werd verdeeld in drie wijken, bestemd voor respectievelijk de Amerikaanse employés, de Creoolse en de Javaanse arbeiders.

(Lie A Kwie / Esajas, 1996)
Bron: roosjeverschoor.com

Wie is je vader? Wie is je moeder? Weet je ook iets over jouw stamboom?

Mijn vader is Johannes Galgren en mijn moeder Agnes Karwafodi. Mijn moeder is de dochter van Alfons Karwafodi en Rosaline Jubitana. Alfons Karwafodi is de stichter van het dorp genoemd naar zijn voornaam nl. Alfonsdorp in het distrikt Marowijne. Mijn vader is de zoon van Frans Galgren en Juliana Biswane. Over deze stamboom ben ik nog gegevens aan het verzamelen.

Waar ben je precies geboren, kun je iets over deze plaats vertellen?

Ik ben geboren op Moengo. Moengo is een klein stadje dat ligt aan de Cotticarivier in het oosten van Suriname in het distrikt Marowijne.

De plaats is in het begin van de 20e eeuw gesticht, nadat in 1916 de Surinaamsche Bauxiet Maatschappij (SBM) in het gebied winbare voorraden bauxiet had ontdekt. De SBM, later omgedoopt in Suriname Aluminium Company (Suralco) was een volle dochter van de Aluminum Company of America (Alcoa). Aanvankelijk was Moengo alleen via de rivier bereikbaar. De Cotticarivier werd bevaarbaar gemaakt voor zeeschepen die te Moengo de bauxiet kwamen ophalen. In 1922 werd de eerste bauxiet geëxporteerd naar Trinidad om van daaruit te worden vervoerd naar de Verenigde Staten.

Moengo beschikte over een haven met zwaikom , waar de schepen konden draaien. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de transporten beveiligd door Amerikaanse soldaten en door de Surinaamse Schutterij. Eind jaren twintig werd een weg naar Albina aangelegd. In 1955 werd een airstrip aangelegd en sinds 1964 is Moengo vanuit Paramaribo via de weg naar Albina bereikbaar (Oost-Westverbinding). Door de bouw van de Jules Wijdenboschbrug is de reistijd vanuit Paramaribo flink verkort. Van Langatabbetje loopt een moeizaam onderhouden weg naar Moengo.

Door de Binnenlandse Oorlog die in de jaren tachtig woedde tussen het Nationale Leger van Suriname en het Junglecommando, werd bauxietwinning buiten Moengo te gevaarlijk geacht. Moengo stond zelf ook op een winbare laag bauxiet. Het plaatsje werd daarom gedeeltelijk ontmanteld om deze bauxiet te kunnen winnen, waarbij een deel van de huizen als bouw pakket werd verkocht. Toen de bauxietlagen uitgeput raakten, werd ook de bauxietfabriek ontmanteld. De bauxietwinning werd verplaatst naar de Coermotibo-mijn. De bauxiet wordt van daar met duwbotten naar Paranam vervoerd om te worden verwerkt tot aluinaarde . Sinds 2016 produceert Suralco niet meer in Suriname. (bron:Wikipedia)

Waar heb je allemaal gewoond?

Ik ben geboren op Moengo en heb daar gewoond tot mijn 16e jaar. Na het behalen van de Mulodiploma ben ik verhuisd naar Paramaribo voor verdere studie, aangezien ik nog te jong was om te werken. In Paramaribo ben ik na mijn studie blijven wonen en werken en getrouwd en vervolgens moeder geworden van 2 kinderen. In 1993 vertrok ik naar Nederland voor verblijf en werken. Tot heden. Ik heb eigenlijk 99% van mijn tijd hier in Utrecht gewoond.

Met welke plek op aarde voel jij je het meest verbonden?

Met Suriname voel ik mij het meest verbonden. Daar ben ik geboren samen met mijn 6 zussen en 5 broers. Mijn ouders liggen ook daar begraven. De natuur van Suriname, een deel van de Amazone daar voel ik mij heel erg verbonden mee.

Wat vind je het leukste om te doen?

Het leukste om te doen is lekker thuis te kokkerellen en lekker eten. Vooral kadekera met vis.

Waar heb je een hekel aan?

Ik heb een hekel aan onduidelijkheid

Welke persoon was/is het belangrijkste voor jouw en waarom?

Mijn kinderen en kleinkinderen zijn het belangrijkste voor mij.

Wat vind je van de situatie in de wereld op dit moment?

Heel verwarrend en angstig.

Heb je een wens voor hoe de wereld er na deze crisis uit zal zien?

Harmonie en Verdraagzaam, Medemenselijkheid en Milieuvriendelijker.

Waar kies je voor?

Gevoel – verstand: **Verstand**

Boek – televisie: **Boek**

Bos – zee: **Bos**

Zuid-Amerika - Europa: **Zuid-Amerika**

Ochtend – avond: **Ochtend**

Heb je doelstellingen op het gebied van de Arowakse cultuur?

Mijn belangrijkste doelstelling is de Arowakse taal te leren spreken en verstaan. En dat in alle indiaanse dorpen in Suriname dat een verplichte taal word.

Denk je dat Wasjikwa jouw hierbij kan ondersteunen?

Ik heb sterk de indruk dat Wasjikwa mij hierin kan ondersteunen.

Wil je zelf nog iets toevoegen?

Ik wil alle mensen vragen, die begaan zijn met de Indiaanse cultuur of op welke wijze dan ook kennis of informatie hebben hierover, deze bij te dragen zodat het niet verloren gaat. Het is heel belangrijk voor de verdere ontwikkeling voor de toekomst van onze cultuur.

KABADARO

een Arowakse mythe

Lang geleden toen de dieren nog konden veranderen in mensen, sloop Kabadaro onbevreesd door het groene oerwoud. Kabadaro had een prachtige dochter Kuli-Arwha-Te, de tijgerkat. Hij hield zielsveel van haar, zoveel dat hij haar aan niemand wilde uithuwelijken.

Op een dag ging Kabadaro jagen en trapte in een scherpe doorn. Het lukte hem niet om de doorn te verwijderen. Een indiaanse man die door het bos liep, ontdekte de jaguar. Hij kreeg medelijden met het dier en droeg Kabadaro naar zijn hut in het dorp. Daar sneed hij de doorn uit zijn poot. Uit dankbaarheid schonk Kabadaro zijn dochter aan de man als zijn echtgenote. Zij leefden vanaf dat moment als man en vrouw.

De man was een zeer goede jager en elke dag wanneer hij terugkeerde van de jacht bracht hij pingo, agoeti of ander wild thuis. Er was nooit gebrek aan voedsel, er was altijd overvloed.

Dit geluk wekte jaloezie bij de dorpingen, zij begonnen kwaad te spreken over de vrouw. Uit wraak begonnen zij roddels te verspreiden. Zij vertelden de man dat Kuli-Arwha-Te hem ontrouw was. De man werd daarop heel kwaad, en zonder te onderzoeken of de praatjes wel op waarheid berust waren, begon hij zijn vrouw slecht te

behandelen. Hij begon haar te vernederen en mishandelen. Kuli-Arwha-Te was zeer verdrietig over haar mans handelen. Zij hilde elke dag.

Kabadaro hoorde zijn dochter treuren en kwam naar haar toe. Hij vroeg zijn dochter waarom haar man haar zo slecht behandelde. Kuli-Arwha-Te klaagde dat de dorpingen roddels over haar hadden verteld en dat de man hen geloofde. De jaguar werd woedend op zijn schoonzoon, waarop de man verklaarde dat de vrouw nu van hem was en hij het recht had om haar te behandelen zoals hij wenste.

Daar nam Kabadaro geen genoegen mee. Hij besloot zijn dochter mee te nemen en zij trokken samen diep het woud in. De dorpingen bleven hen echter achtervolgen. Omdat zij niet meer veilig konden schuilen in het bos, stegen zij omhoog om te ontkomen. Zij klampten zich vast aan het hemelgewelf, waar de vader de Jaguarster en de dochter de Tijgerkatster werd.

Het wil zo zijn, dat wanneer de mensen nu weer kwade geruchten verspreiden, beiden neerdalen op aarde en weer veranderen in tijgers om allen te verslinden.

Wasjikwa, een avontuurlijke reis!

Door Ryan Blanca

Graag voldoe ik aan het verzoek om een artikel te schrijven voor het eerste nummer van Wasjikwa! Allereerst mijn hartelijke felicitaties aan de initiatiefnemers en veel wijsheid en doorzetting toegewenst!

In kader van het thema 'Ontstaansgeschiedenis' wil ik u graag meenemen naar de reis die voorafging aan Wasjikwa. Wasjikwa is een nieuwe vrucht in een reis die decennia geleden startte en zeker niet het laatste initiatief zal zijn voor zover Tamushi ons goedgezind is! Ik heb het voorrecht gehad om actief aan deze reis te participeren en deel met veel enthousiasme mijn persoonlijke ervaringen met u.

Na maandenlange voorbereiding vond in januari 2000 de oprichting plaats van Stichting Détsjing. Deze naam, die zoveel betekent als "Ik weet", was bewust gekozen vanuit het besef dat er enerzijds ZO VEEL te vertellen was vanuit de inheemse gemeenschap en anderzijds er grote behoefte was aan een inheemse bundeling om te komen tot een inheems platform. Uiteindelijk werd dit platform gerealiseerd in digitale vorm door de creatie van de website www.inheemsen.com. Nadat eerst keihard gewerkt was aan de techniek en de functionaliteit kon daarna veel tijd geïnvesteerd worden in de content. De overweldigende en enthousiaste feedback van onze bezoekers was een duidelijke bevestiging van ons vermoeden. Onze website had op een gegeven vaste onderdelen waar reikhalzend naar werd uitgekeken zoals foto- en video reportages van de laatste inheemse activiteiten, inheemse forum, historische foto's (in samenwerking met dhr. Arno van Loon) en de wekelijkse columns. Het absolute hoogtepunt van onze inheemse stichting waren de 2 korte documentaires die zelfstandig gefilmd en gemonteerd waren en uiteindelijk ook uitgezonden waren via de lokale televisie in Amsterdam. In "Sambura uit Suriname" werd de kijker aan de hand van dhr. Hercus van der Bosch meegenomen naar de oorsprong en betekenis van dit iconische instrument binnen de Kalinya cultuur van Suriname. "Natuurbehoud in Suriname" gaf inzicht in het spanningsveld tussen natuurbehoud naar westers model en de leefgewoontes van de inheemsen in Suriname. Met veel plezier, toewijding en doorzetting is jarenlang gewerkt aan Détsjing.

Onze inheemse cultuur komt op een prachtige manier tot uiting in de inheemse handicraft. Iedereen in Suriname en ondertussen ook daarbuiten kent de prachtige handgemaakte sieraden, klederdrachten, instrumenten en overige attributen. Een zoektocht naar deze crafters en de materialen die zij gebruiken heeft ons gebracht op een reis door Suriname, Guyana, Barbados, Brazilië, Duitsland en Nederland! Jarenlang hebben wij rondgetrokken langs festivals, braderieën en expo's om onze inheemse kunst voor het voetlicht te brengen en daarmee ook inkomsten te creëren voor de kunstenaars. Kwakoe Festival (Amsterdam), Redi-Doti Festival (Wageningen), Sfinx Festival (België) en Oosterparkfestival zijn een kleine selectie uit de talloze evenementen waar wij aan hebben geparticipeerd. In maart 2003 werd een droom gerealiseerd door de opening van de inheemse craft shop ARA aan de Sint Nicolaasstraat in hartje Amsterdam. Wij hebben talloze maraka's, schouderdoeken, pagara's, sieraden, tasjes, cd's etc. verkocht aan Surinamers, Nederlanders en toeristen uit de hele wereld. Een mooie herinnering waren de Russische toeristen die nog voor hun terugreis prachtige pagara's uit Zuid Suriname bij ons kwamen kopen!

Tot slot wil ik nog onze tropenjaren in Suriname memoreren waarbij wij 10 jaren lang een eigen onderneming hebben gedraaid met een klein team voornamelijk bestaande uit enthousiaste inheemse jongeren. Naast het ondernemen was ons voornaamste doel om inheemse jongeren een alternatief te bieden om een vak te leren en een inkomen te kunnen verdienen in Suriname. Uiteraard was het niet altijd even makkelijk, maar wij waren ervan overtuigd dat wij op deze manier een concrete bijdrage konden leveren!

Het doet mij zeer goed om heden getuige te mogen zijn van het ontstaan van Wasjikwa! Als ik naar de achterliggende reis kijk, dan zie ik dat onze denkbeelden niet zijn veranderd. Integendeel lopen deze als een rode draad door alle initiatieven waar wij onze gezamenlijk krachten in hebben gestopt. Met een volle moetete aan ervaringen en kennis ben ik ervan overtuigd dat Wasjikwa een vruchtbare toekomst tegemoet gaat.